

Az elvett név

Ady Endre száz évvel ezelőtt egy éjszakai kocsiúton, rossz szekéren ülve döbrent rá arra, hogy „minden Egész eltörött”. Amit a költő szerelmi csalódása miatt érzett, az nem volt új érzés. Amikor a közösségi társadalom kötelékei meglazultak, s az emberek kiléptek a sokféle elköteleződést, sokféle társadalmi szerepet kínáló térbe, melyben sorsuknak nemcsak elszenvedői, hanem cselekvő alakítói is lehettek, az Egésznek is vége lett. Ami új, hogy ma mint ha visszatérnének a hovatartozásra szabott, a hajdanvolt kizárólagos Egész nyújtotta biztonság után sóvárgó érzelmek, amelyek a világot a saját csoport és a másik csoport közötti, jobbára ellenséges viszonyra egyszerűsítették.

Az értelem és az érzelem mezsgyéjén egyensúlyozó identitás mindig is az emberi léttel együtt járó ontológiai bizonytalanság csökkentésének eszköze volt. Az identitás volt az elképzelt közösségi hely, amely megszabta az emberek számára, hogy hova tartoznak, és hova nem tartoznak. A modern társadalomfejlődés során az azonosulást és az azonosítást egyre több kategória tette lehetővé, ezek mindegyike arra szolgált, hogy az emberek helyet találjanak maguknak a társadalmi lét mozgalmas színterein.

Kiélezett, válságos helyzetekben, amikor a háború, a forradalom vagy a polgárháború felfokozta a bizonytalanságot, a sokféle kategória által lehetővé tett sokféle identitást a

szembenállás logikája által kikényesírt egyetlen identitás váltotta fel, mely a törzsies múltból ismert hasadást idézte elő a „mi” és az „ők” között. A múlt harcait a vallási, etnikai, nemzeti, osztályidentitások táplálták, mindig ott és addig, ahol és amíg a konfliktus zajlott. Békeidőkben a politikai cselekvésnek az identitás az eszköze, nem a célja volt.

A globalizációval az emberiség új korba érkezett, melynek következményei elől nincs hova menekülni. A bizonytalanság mindent áthat és mindenre kiterjed. Az idegörlő változékonyságban már nem lehetséges a kockázatok észszerű felmérése, túl bonyolult és túl rejtélyes lett a világ ahhoz, hogy átlátható és megérthető legyen.

A 2020-ban váratlanul lecsapó vírusjárvány figyelmeztetés az emberiségnek, hogy az út, amelyen eddig járt, folytathatatlan. A klímaváltozás, a migráció, a népességrobbanás, a társadalmi egyenlőtlenségek, a terrorizmus együttvéve végveszélybe sodorhatják a modern civilizációt.

A globális bizonytalanság cseppfolyós viszonyai között az emberek a megnyugvást az identitás nyújtotta oltalomban és biztonságban keresik. Az eltűnt kétpólusú világrend helyére a káosz és a rend elemeit egyaránt tartalmazó sokpólusú rend lépett, mely újraalakította a világban elérhető szimbolikus és anyagi javak elosztásának rendjét a világ egyes fejlődési régiói között és az egyes régiókhoz tartozó országokon belül is.

Az újraelosztás még nem ért véget, de az már most is látható, hogy a korábbi elosztási rendszer igazságtalanságai nem mérséklődtek, csak éppen a nyertesek és a vesztesek listája módosult. A digitális átalakulással megtámogatva létrejött a világ létezőit egymással összekapcsoló láthatatlan hálózat, mely felgyorsította az áruk, szolgáltatások, emberek mozgását a globális térben, de a közeledés elmaradt a lelkekben. A globalizáció során a kulturális, vallási, etnikai különbségek nem csökkentek, inkább növekedtek. A felgyorsult migráció következtében a különféle kulturális, vallási, etnikai csoportok közötti konfliktuspotenciál megnövekedett.

A globalizáció nyerteseit önzésük és a mohóságuk megakadályozta abban, hogy az emberi nem egésze számára vonzó azonosulási mintát kínáljanak. A nyereséget bezsebelő, javakban dúskáló racionális-individuális cselekvő képe inkább taszította, semmint vonzotta a veszteseket, akik önmaguk leértékeléseként élték meg sanyarú helyzetüket, és sértődésüknek hangot is adtak. A vesztesek szemében a globalizáció a modernizáció trójai falova volt, melynek eltakarítására hagyományos értékeik védelmében felesküdtek. A modernizációs kudarcok nyomán vallási és etnikai fundamentalizmusok sokasága élénkült fel a világban, ezek mindegyike a kollektív identitás adta csalóka bizonyosságérzetet kínálta fel a vesztesekre globálisan támadó modernizációs erők okozta bizonytalansággal szemben.

A nyugati társadalmakban a globalizáció következményeként megváltozott a munkamegosztás korábbi rendszere. Számos termék és

szolgáltatás előállításának színtere távoli országokba került, a maradék munkák elvégzésére pedig megjelentek a bevándorlók. Az osztályok közötti határok cseppfolyóssá válásával a klasszikus jobb- és baloldali politikai ideológiákra alapozott, egymással versengő konzervatív, liberális és szociáldemokrata programok is elveszítették kontúrjaikat, s egyre kevesebben lettek, akiket megszólíthattak volna. A szélsőbal és a szélsőjobboldal inkább riasztotta, mintsem vonzotta a középosztályosodó választói csoportokat.

Ugyanakkor az igazságtalanságként megélt egyenlőtlenség és a nyomában járó elégedetlenség nem tűnt el. A status quo védelmezői és ellenzói közötti politikai harc tovább folyt, de immár más szavakkal. Az új szavaknak nem sok közük volt a demokratikus politikai versenyben megkövetelt, a társadalom és a gazdaság egészére vonatkoztatott, egyszerre az értelemhez és az érzelmehez szóló programokhoz, inkább az érzelme és az értelem mezsgyéjén megbúvó identitás megszólítására voltak alkalmasak.

Az identitáspolitika az embereket közvetlenül megtapasztalható és átélhető kategóriák szerint megkülönböztető csoportokhoz szólt, kikerülve a számon kérhető társadalmi és gazdasági ígéreteket, melyek helyett a reményeket, a félelmeket, de mindenekelett az identitás bizonyosságát kínálta, erre bizonytalanságok idején mindig nagy a kereslet. Az elismerés és a tisztelet utáni sóvárgás paranoid vágya által kínzott identitás alapján az emberek nem képesek tárgyszinten kommunikálni sem a sajátjuknak tekintett csoporton belüliekkel, sem az ellensége-

sen nézett csoporton kívüliekkal. A *hazaffyas* identitáspolitikai jelszava, „az én hazám, jó vagy rossz”, minden más identitás alapú kommunikációra érvényes, csak a néven kell változtatni. A 21. században többmilliárdnyi közlő számára nyilvánosságot teremtő társadalmi média identitáspolitikai buborékjai sükketté és vakká teszik a megszólalókat a valóságot tőlük különböző felfogás alapján konstruáló más identitású emberekkel szemben. Meggyőző bizonyíték a Facebook, melynek egy-egy identitáspolitikai bejegyzése valóságos gyűlöletcunamit indít el a más buborékokban élő felhasználók körében.

Az első nagy identitáspolitikai kísérletek a 20. században Európában zajlottak, ahol az olaszok és a németek első világháború okozta társadalmi csalódását kihasználva Olaszországban Mussolini, majd később Németországban Hitler sikeresen *meghekkelték* a demokráciát. A receptet ez esetben a birodalmi illúziókat dédelgető nacionalizmus szolgáltatta, ehhez Németországban paranoid antiszemitizmus is társult. Az olasz és a német példa tanulmányos követőkre talált Európa periferiáján Portugáliában, Spanyolországban és a kis kelet-közép-európai államokban.

A második világháború után az egykori győztesek a maguk külön-külön megteremtett identitása mentén kettéosztották a világot. A kétpólusú világban az USA nyelvén nevezve a „szabad nemzetek” álltak szemben a „rab nemzetekkel”, míg a Szovjetunió nyelvén ugyanez a „béketábor” és az „imperializmus” szembenállása volt. Az elnevezések politikai-ideológiai szemantikája egyik táborban

sem volt képes erős identitásérzést generálni.

A kétosztatú világ eltűnésével, a globalizáció okozta bizonytalanságok közepette a sokpólusúvá vált világban az identitáspolitikai szótárában jelentősen gazdagodva visszatért. Az új szavak a korábban észrevétlen, de egyszerre láthatóvá vált nemi, faji, etnikai és regionális csoportok megszólítására voltak alkalmasak.

Az Egyesült Államokban már a múlt század hatvanas éveiben erőteljesen megfogalmazódott, hogy a társadalmi egyenlőtlenségnek faji arca is van. Martin Luther King 1963-ban látott álma lassan részévé vált az amerikai álomnak. A faji egyenlőség megteremtésére pozitív diszkriminációs programok indultak, amelyek eredményeképpen a fehérek és a nem fehérek közötti egyenlőtlenségek az oktatásban, politikában jelentősen mérséklődtek. E folyamat betetőzésének tekinthető a színes bőrű Barack Obama elnöké választása 2008 novemberében, majd négy év múltán történt újraválasztása.

Donald Trump megválasztása a faji egyenlőség politikájával szemben álló fehérek identitáspolitikai győzelme volt. A győzelem törékenyek bizonyult. A fehérek elnöke elveszítette az újraválasztásáért folytatott harcot. Trump pünkösdi elnökségének négy éve alatt kiéleződött a faji alapú identitáspolitikai küzdelem, ez minden bizonnyal közrejátszott az amerikai választók páratlan mértékű mozgósításában, melynek egyik eleme az antirasszizmus lett.

A fekete amerikaiak egy részének középosztályosodása és az egyre szélesebb körre kiterjedő antirasszista

társadalompolitikai kezdeményezések következtében a rasszizmus egyre kevésbé jelent meg nyíltan, támadóan a nagypolitikában, de a büntető igazságszolgáltatásban, a rendőri gyakorlatban tartotta állásait. Az antirasszisták még a potenciális bűnözők kiszűrésére készített mesterségesintelligencia-alapú arcfelismerő algoritmusokat is a rasszizmus vádjával illették, mivel a szűrőn gyakrabban akadtak fenn fekete, mint fehér gyanúsítottak.

A rasszizmus gyengülése paradox módon felélénkítette az antirasszizmust, melynek elsődleges célpontja a múlt lett. A rabszolgatartás ellen vívott polgárháború most ér véget, amikor az ókorban követett „*damnatio memoriae*” mintájára a rabszolgatartók oldalán harcoló generálisok és politikusok szobrait sorra eltávolítják a közterekről. Legutóbb a virginiaiak Robert E. Lee tábornok szobrától szabadultak meg, mely a washingtoni Capitoliumban állt 1902 óta. Virginia kormányzója, Ralph Notham szerint a szobor állama „rasszista és megosztó történelmének” szimbóluma, helyére új szobrot kell állítani. A helycsere nyertese Barbara Rose Johnson lett, aki a fekete gyermekek iskolai szegregációja ellen indított sikeres diáksztrájkot egy virginiai kisvárosban, Farmville-ben a múlt század közepén.

Kérdéssé vált, hogy New York emblematikus körtére megtarthatja-e az Újvilág felfedezője, Kolumbusz Kristóf nevét, és komolyan felmerült, hogy a körtér közepén felállított oszlop tetején lévő szobrának is mennie kell. Az antirasszista indulatokat tovább korbácsolta a 2020. május 25-én Minnesotában történt eset, amikor négy fehér rendőr le-

tepert és megfojtott egy hamis pénz váltásával vádolt fekete bőrű férfit. A következő történések leírására tökéletesen alkalmas a „politikai hisztéria” fogalma, amelyet Bibó István eredetileg a hirtelen nagyra lett Németország bajainak magyarázatára alkotott meg. Mint Bibó írja, „a politikai hisztéria kiindulópontja mindig a közösségnek valamiféle megrázkódtató történelmi tapasztalata, és pedig nem akármiféle megrázkódtatás, hanem olyan, melyről a közösség tagjai úgy érzik, hogy annak elviselése és a belőlük származó problémák megoldása a közösség erejét meghaladja” (Bibó, 1986, 376.).

A rasszizmus vádja elérte New York egyik leggazdagabb magániskoláját is, melynek tantestülete azzal a követeléssel állt elő, hogy az iskola vegyen fel tizenkét teljes munkaidőben foglalkoztatott alkalmazottat, akiknek a „faji alapon bekövetkezett traumák okozta stressz” enyhítése lenne a feladata. A követelések között szerepelt, hogy töröljék el azokat a kurzusokat, amelyek végén a fekete tanulók átlagos tanulmányi eredményei alatta maradnak a fehér hallgatók tanulmányi eredményeinek. Felmerült az a követelés is, hogy legyen egy külön kurzus, mely a fehér felsőbbrendűséggel szemben vívott fekete felszabadítási mozgalommal foglalkozik. Az iskola vezetése egyébként visszautasította a követeléseket, hangsúlyozva, hogy mindig is ragaszkodtak a sokféleséghez, az egyenlőséghez, a befogadáshoz és az antirasszizmushoz.

Az antirasszista liberális politikai hisztéria Amerikában tört ki, de nem állt meg az Atlanti-óceán nyugati partjainál. A szobordöntések, emléktábla-levételek, névlevakarások for-

gőszélként söpörtek végig a nyugati keresztény civilizációhoz tartozó nyugat-európai országokban. Mennie kellett a British Museumot megalapító dúsgazdag Hans Sloane szobrának, akinek felesége révén Jamaicában volt cukornádültetvénye, és rabszolgákkal dogoztatott. A belgák megszabadultak II. Lipót szobraitól, akinek telhetetlen mohósága sok millió kongói fekete ember életét követelte. A példák sora folyamatosan bővül, s Bibó diagnózisával egyezően azt tanúsítják, hogy a nyugati modern társadalmak fájdalmasan hosszú időn át úgy érezték, hogy bevallhatatlanok a gyarmatosítás bűnei és meggazdagodásuk véres titkai.

A nemzeti identitást felülíró regionális alapú identitáspolitika jó példája Olaszország, melynek északi, gazdag régiói szívesen visszacsinálnák Garibaldi és Cavour művét, és felmondanák a közösséget a szegény déli régiókkal. Hasonló folyamat indulhat el a Brexitet követően az Egyesült Királyságban, melynek egységét a skótok körében felerősödő elszakadási törekvések fenyegetik.

A távoli térségekből Európába irányuló migráció következtében a magukat korábban egyértelműen a politikai nemzet kritériuma szerint meghatározó társadalmakban elindult a vita arról, hogy az ország területén honosak vérség jogára hivatkozó állampolgársága nem eredetibb, hitelesebb-e, mint azoké, akik ugyan az országban élnek, de szüleik, nagyszüleik nem ott születtek. Az iszlám vallású bevándorlók esetében a kizáró logikát követő identitáspolitikai vita még hevesebb.

A bőrszín mellett az emberi testek között látható természeti különbség másik támpontja a nem, mely

szintén része a nyugati civilizációs körben a „Ki vagyok én?” kérdés megválaszolhatóságáért folytatott identitáspolitikai harcnak. Az elnyomott, felszabadítandó csoport tagjai ebben az esetben a nők, akiknek emancipációja a 20. században rohamléptékben megindult a gazdaságban, a politikában, a kultúrában és a tudományban, s a trendek ismeretében nem tűnik túlzásnak azt állítani, hogy a 21. század a nők évszázada lesz.

A biológiailag adott nem és a társadalmilag meghatározott nemi szerepek közötti összhang az első világháborút követően megbomlott, amire a nők sokkal jobban reagáltak, mint a férfiak. A társadalmi munkamegosztásba való bekapcsolódással a női szerep korábban férfiasnak tekintett elemekkel dúszult, miközben az övék maradt a legsajátosabb női funkció, az anyaság. A férfiak csak azon az áron tudtak alkalmazkodni a megváltozott helyzethez, hogy részt vettek a háztartás vezetése és a gyermeknevelés korábban nőiesnek tekintett tevékenységeiben. Az alkalmazkodásra képtelen férfiakat a „nőiességtől” való homofób szorongás töltötte el.

A nők kívánt sikere azonban nem kívánt mellékhatásokkal járt, a két nemi csoportot elválasztó határokat is utolérte a korunk egészét átható változékonyság, bizonytalanság, komplexitás és kétértelműség. A nők munkába állásával cseppfolyósá vált a férfiakat és a nőket korábban megkülönböztető, kőkeménynek tűnő társadalmi különbség. A nemeket egymástól elválasztó határok fellazulása a nőknek lehetővé tette, hogy olyan szerepeket töltsenek be a társadalomban, amelyeket ko-

rábban csak férfiak tölthettek be. A következmény a férfiak további elbizonytalanodása volt, hiszen kiderült, hogy nincs olyan társadalmi pozíció, amelyet a nők ne tudnának ugyanolyan jól elvégezni, mint ők.

Az Amerikában nemrég kiobbant, Magyarországon is széles hullámokat vert me too botránysorozat megmutatta, hogy a férfiak megmaradt hatalmi pozícióikkal visszaélve nemi szerepük elbizonytalanodására szexuális igényeiket kielégítendő fokozott agresszivitással lépnek fel a nőkkel szemben. Az ismertté vált, bár jogilag zömmel bizonyíthatatlan esetek javarészt a szórakoztatóipar természetéből adódó fokozott figyelem miatt kerültek a nyilvánosság középpontjába, de valószínű, hogy a nők elleni nemi erőszak a rivaldafénnyel kevésbé megvilágított munkahelyeken sem ritka.

Az évszázados sztereotípiák alapján meghatározott férfi- és női szerepekkel szemben támasztott elvárások fellazulása szükségessé tette a nemi szerepek mereven kétosztatú alapon történő újrafogalmazását. Emiatt láthatóvá vált a nemi szerepek közötti korábban látens spektrum, melyről a Platón által leírt régen történt lakoma egyik résztvevője, Arisztophanész beszélt, akinek előadása szerint az emberek egykor gömbök voltak, s egy-egy gömbben két férfi, két nő vagy egy férfi és egy nő kényszerült együtt lenni. Végül Zeusz úgy döntött, hogy a gögös, felfuvalkodott gömblényeket kettémetszve megszelídíti. A műtét, ha nem is egy lépésben, de sikerült, s azóta élnek férfiak és nők a Földön, akikben azonban megmaradt a vágyuk hajdani másik felük iránt. Arisztophanész szerint ez magya-

rázza, hogy „azok a férfiak, akik az egykori androgünnek nevezett két-neműről lettek lehasítva, a nőket szeretik, a legtöbb parázna ebből a fajtából kerül ki, mint ahogy a nők között is a férfiakat szeretők és a házasságtörők. Azok a nők ellenben, akik az egykori nő kettévágásából erednek, nem nagyon gondolnak a férfiakkal, hanem inkább a nők felé fordulnak, s ezekből lesznek a lesboszi szeretők. Azok a férfiak pedig, akik az egykori férfi kettévágásából erednek, a férfinemet keresik, amíg gyermekek, minthogy az egykori férfi darabkái, a férfiakat szeretik, s örülnek, ha együtt hálhatnak s ölelkezhetnek velük” (Platón, 2005, 52.).

A merev nemi dichotómiát támogató munkamegosztás letűnésével, a férfiak gazdasági és politikai szupremációjának meggyengülésével az Arisztophanész által felvázolt nemek közötti spektrum további változatokkal gazdagodott. Elfogadottá vált a transzszexuális, mely választhatóvá és a lehetőségek mértékében változtathatóvá is teszi a testbe kódolt nemi hovatartozást.

A nemi osztályozás spektrumának kiszélesedése feladta a leckét a nemi identitáspolitikában korábban egyeduralkodó feminizmusnak, mivel az új nemi osztályok ugyanúgy harcot hirdettek létjogaikért, mint korábban a női emancipáció harcosai.

A nemek színpadán bekövetkezett változások már a kezdet kezdetén is a családokra hatottak elsősorban. Megnőtt a válások és az újráházassodások száma, egyre több gyermek nőtt fel olyan családokban, amelyekben az új házaspár gyermekei együvé kerültek. Ha az elvált szülő nem talált partnerre, a gyermekek a magára maradt szülő otthonában

nőttek fel. A válás után újraalakult mozaikcsaládokban a vér szerinti kapcsolatok mellett ott vannak az újonnan bekerült partner által hozott nem vér szerinti kapcsolatok is. A sokszínű nemi identitáspolitikai célja teljesült, amikor a korábban a férfiak és a nők közös elhatározására épülő tartós és kölcsönös elköteleződést kifejező házassági kapcsolatok lehetősége megnyílt a nemi spektrum különféle osztályai számára is. Mindez magába foglalta a gyermekvállalás és gyermeknevelés jogát is.

A nyugati civilizáció társadalmában a faji és a nemi identitások újrafogalmazásáért folytatott küzdelem sikerei heves reakciót váltottak ki a hagyományos, konzervatív, tekintélyelvű értékek követői körében, akik a globalizáció veszteségeit megszólitó populisták pártok szavazói lettek. Egészében azonban, mint Európában a legutóbb megválasztott Európai Parlament összetétele, valamint az Egyesült Államokban az elnökválasztás kimenetele is mutatja, az identitásválasztás szabadságát hirdető identitáspolitikai térhódítását nem sikerült megállítaniuk.

A helyzet teljesen másképpen alakult Közép- és Kelet-Európában. Ezekben az országokban 1945 után az identitás minden változata téli álmát aludta. A Szovjetunió által kényszerített „proletár internacionalizmus” sehol nem talált azonosulókra. A korábban eleven nacionalizmus, mint hamu alatt a parázs, a régióban mindenütt izzott, s időnként lángokba csapva kitört. Az államszocializmus évtizedei alatt az egyes közép- és kelet-európai társadalmak látszólag homogénizálódtak, de a rendszerváltás során kiderült, hogy a politikai, nemzeti, vallási, osztályidentitásukban sér-

tettek mindegyik országban elszánt gyűlölettel fordultak a közelebből meg nem határozott „kommunisták” ellen, akikben anyagi és szimbolikus javaik elrablói látták. Az antikommunizmus idővel Nyugat-ellenes nacionalizmussal, tekintélyelvűséggel, xenofóbiával és homofóbiával dúszult. Ellentétben, az antifaszizmus a liberalizmusra támaszkodva vált az identitás súlypontjává. Az antikommunizmus és az antifaszizmus szélsőségesen megosztja mind a mai napig a kelet-közép-európai társadalmakat.

A faji identitás Közép- és Kelet-Európában nem léphetett az identitáspolitikai küzdelmek porondjára, mivel a régió kis népei kimaradtak a nyugat-európai népek gyarmatokért folytatott versenyéből. Péterfy Gergely remek regényéből tudjuk, hogy a magukat magától értetődően fehérnek látó közép-európaiak csak elvétve láttak fekete embert elevenen vagy utóbb kitömve, múzeumban kiállítva. A rasszizmust a modern korban a térségbe korábban bevándorolt etnikai kisebbségek szociális entrópia rezisztenciája táplálta, s nem tűntek el a modernizáció által megindított társadalmi mozgások sodrásában, hanem ellenkezőleg, a modernizáció sikereinek és kudarcainak látható hordozói lettek, mint a zsidók az első esetben és a cigányok a második esetben.

A 21. század elején Nyugat-Európára zúduló bevándorlók nem fizikai ottlétük, csupán manipulált média-reprezentációik révén rasszista reflexekre épülő morális pánikot váltottak ki a kelet-közép-európai kis népek körében, amelyet a hatalmon lévő politikai erők hatalmuk stabilizálása érdekében nem haboztak kihasználni.

Az idegen kultúrák területeiről ér-

kező eltérő etnikai és vallási hátterű bevándorlás falakkal, jogi furfanggal ideig-óráig megakadályozható, különösen akkor, ha a bevándorlók jelenléte a helyi nemzeti társadalmak xenofób, rasszista indulatai által táplált identitását sérti. Egészen más a helyzet a kétosztatú nemi spektrum kibővülésével jelentkező nemi osztályok öntudatra ébredésével, hiszen az új nemi identitások hirdetői nem bevándorlók, hanem a helyi társadalmakban mindig is ott éltek, csak éppen rejtőzve, önmaguk vágyait elfojtva vagy azokról nem is tudva. Magyarországon és Lengyelországban a hatalmon lévő politikai erők páratlan élességű harcot indítottak a biológiai esszencializmus nevében a meghatározott férfi- és női státusz védelmében, és feltehető, hogy ebben a harcban a többi kelet-közép-európai kis nép körében a rokonszenv a magyar és a lengyel konzervatív, homofób politikusokat övezi.

Nem valószínű, hogy Schiller álma minden ember testvériségéről valaha is teljesül. Ezt az álmot Isten hiúsította meg, aki, mint azt a Teremtés könyvében olvassuk, megriadva halotta, hogy az emberek egy égig érő torony építésére készülnek, és ezt mondják: „Gyertek, építsünk magunknak várost és tornyot, amelynek teteje az égig érjen; és szerezzünk magunknak *nevet*, hogy el ne széledjünk az egész föld színén.” A történetet jól ismerők tudják, hogy torony nem épült fel, mert Isten összezavarta az építők nyelvét, akik attól fogva nem értették meg egymást, s emiatt abba kellett hagyniuk a torony építését. Isten azonban többet tett annál, hogy összezavarta a nyelveket. Elvette az emberektől a lehetőséget, hogy egyetlen nevet szerezzenek ma-

guknak, melyre egyetemesen érvényes identitásukat alapozhatták volna. Isten nemcsak a nyelvek, a nevek sokféleségét is ráeresztette az emberekre, akik már csak azokban látták meg a testvért, akik velük azonos csoportba tartoztak.

Az elvesztett név nyomán keletkezett névtelenség előnye a sok névből létrejött kollektív identitások mátrixa, melyek mozgósító ereje nélkül nem lenne történelem. Az emberek különböző kollektív szempontok alapján történő besorolásával lehetővé vált azonosulások és azonosítások kulcsszerepe a jövőben is megmarad. Az identitások sokfélesége nem zárja ki egy világállam létrejöttének lehetőségét, enélkül az emberiség nem lesz képes megbirkózni a rá törő káosszal.

A globalizáció elakadásai során keletkezett identitáskonfliktusok akkor lesznek kezelhetők, ha a globalizáció stakeholderei, a multinacionális vállalatok, a világegyházak, a nemzetközi szakmai, civil és állami szervezettek Kant nyomán felismerik, hogy a Föld lakói mind világpolgárok. A világpolgári státusz nem zárja ki, hanem egyenesen feltételezi, hogy mindenkinek elidegeníthetetlen joga legyen arra, hogy megválassza a nevet, amelyet önmagára vonatkoztatva megtalálja helyét a magához hasonlók között a transzcendentális hajléktalanságban.

Hivatkozások

- Bibó I., 1986. Az európai egyensúlyról és békéről. In Válogatott tanulmányok. Budapest: Magvető. I. köt. 295–603.
Platón, 2005. A lakoma. Budapest: Atlantisz. Ford: Telegdi Zsigmond.